

NEZRÜLSLÂM

(نذر الإسلام)

(1899-1976)

Bengladeş'in millî şairi,
yazar ve bestekâr.

Nezirüslâm

Kadı Nezirüslâm, 24 Mayıs 1899'da Batı Bengal'de Burdvan bölgesindeki Çuruliya (Churulia) köyünde doğdu. İsmindeki Kadı unvanından atalarının kadılık yaptığı anlaşılmaktadır. Köylerindeki caminin imamı olan babası Kadı Fakir Ahmed'i dokuz yaşında iken kaybeden Nezirüslâm ilk öğrenimi sırasında bu camide müezzinlik yaptı. İslâmî bilgiler yanında Arapça ve Farsça'yı da bu sırada öğrenmeye başladı. Bir süre sonra okulu ve camideki görevini bırakarak bestekâr olan amcası Bazle Kerim'in teşvikiyle köydeki müzikal tiyatro grubuna katıldı. İlk müzik bilgisini burada aldı. On bir yaşında tekrar okula döndü. 1917 yılına kadar ekonomik sıkıntılar yüzünden birkaç defa eğitimine ara vermek zorunda kaldı. Kendisine verilen "Dukhû Miyân" (talihsiz çocuk) lakabı sıkıntılarla geçen çocukluğuyla ilgilidir. 1917'de koleje girmek için hazırlandığı sırada Hint ordusuna katıldı. Karaçi'deki Bengal alayında hizmet görürken edebiyat ve müzik çalışmalarına devam etti. İlk şiiri Karaçi'den gönderdiği "Mukti", Kalküta'daki Bengal Müslüman Edebiyat Cemiyeti'nin yayın organı *Bangiya Musalmân Sâhitya Patrika* adlı derginin Ağustos 1919 sayısında, ilk kısa hikâyesi olan *Bhânduler Âtamkathâ* da Kalküta'daki *Sawghât* dergisinde yayımlandı. Bu arada iki hikâye kitabı yazdı ve Hâfız-ı Şîrâzî'nin *Rubâ'îyyât*'ından seçmeleri Bengalce'ye çevirdi. 1920'de terhis olup Kalküta'ya dönünce gazetecilik mesleğine başladı. Çeşitli dergi ve gazetelerde çıkan makale, şiir ve romanlarıyla kısa sürede tanındı. Yazdığı siyasî içerikli yazıları yüzünden İngiliz sömürge yönetiminden baskı gördü. İngilizler'e karşı düzenlenen miting ve toplantılara katıldı. Bu arada millî şarkılar ve marşlar besteledi. Aralık 1921'de "Bidrôhi" (isyan) adlı şiirini yazdı ve "isyan şairi" unvanıyla şöhret kazandı. Eylül 1922'de editörlüğünü yaptığı *Dhûmkêtu* isimli dergide yayımladığı siyasî bir şiiri hem dergisinin takibata uğramasına hem kendisinin Ocak 1923'te bir yıl hapis cezasına çarptırılmasına ve *Yugabani* adlı antolojisinin yasaklanmasına sebep oldu. Hapishanedeki kötü muameleyi protesto amacıyla açlık grevi başlatınca Hint şairi Rabindranath Tagore kendisine bir destek

telgrafı çekti. 1924'te yayımlanan *Bisher Banshi* isimli şiiri ve *Bhangar Gan* adlı şarkı kitapları hükümet tarafından toplandı. Bir yıl sonra Swarâj Partisi'nin kuruluşuna katılarak partinin yayın organı olan ve birçok şiirini neşrettiği *Langal* isimli derginin editörlüğünü yaptı. 1926'da *Gânâbânî* adını alan dergi aynı zamanda Hindistan'da Marksist eğilimiyle tanınan ilk yayındır. Bu faaliyetlerine rağmen siyasî tartışmalarla ilgilenmediği için komünist partisine üye olmayan Nezirüslâm 1926'da Krishnanagar'a yerleşti. Bu dönemde millî konuları işlediği ve bestelediği şarkılarla dikkat çekti. Birçok şarkısında müslüman-Hindu kardeşliğini dile getirdi. 1928'de bir İngiliz müzik şirketiyle çalışmaya başladı; şarkı sözleri profesyonel sanatçılar tarafından seslendirildi, kendisi de militan tavrından uzaklaşarak aşk şiirleriyle dinî muhtevalı şarkı ve şiirler yazdı. İki hikâyesi filme çekildi ve Tagore'un *Gora* adlı eserinden uyarlanan bazı filmlerin müziğini yaptı. Müzik şirketleri için hamd, na't ve mersiyeler yanında Hindu dinî müzik eserleri kaleme aldı. 1939'dan itibaren Kalküta Radyosu'nda müzik programları yönetti. Hazırladığı şarkıların 3500 civarında olduğu tahmin edilmekte, ancak bunlardan çoğunun kayıp olduğu belirtilmektedir. Modern Bengal şiir ve müziğinin en önemli öncülerinden biri olan Nezirüslâm 1940-1942 yıllarında *Nabayug* adlı gazetenin editörlüğüyle tekrar gazeteciliğe döndü. Ancak Temmuz 1942'de geçirdiği kısmî bir felç sebebiyle yazı ve müzik çalışmalarını bırakmak zorunda kaldı. 1945'te Kalküta Üniversitesi, Bengal edebiyatına katkılarından dolayı kendisini Jagattarini altın nişanıyla ödüllendirdi. 1972'de Bengal hükümetince millî şair ilân edildi. 1974'te Dhaka Üniversitesi tarafından kendisine edebiyat doktoru unvanı verildi. 1976'da Bengladeş hükümetince en yüksek devlet kültür nişanı olan Ekushey Padak ile ödüllendirildi. 29 Ağustos 1976'da öldü.

Nezirüslâm, Hint-Pakistan yarımada-sında Türk Kurtuluş Savaşı ile Atatürk'ü tanıtan ve 1919'da yazdığı "Kemal Paşa" adlı şiiriyle onu öven ilk Bengalli şairdir. 1922'de Bengal Hilâfet Kongresi'nin Türkiye'ye destek için asker gönderme kararından sonra kaleme aldığı "Ranavery" adlı şiirle (Türkçe'si "Savaş Türküsü", Tevetoğlu, *Belleten*, LIII/207-208 [1989], s. 876-881) Türkiye'deki kurtuluş hareketini Hint müslümanlarının bağımsızlığı için örnek göstermiştir. Millî şairin anısını yaşatmak, hayatı ve eserleriyle ilgili araştırmaları yürütmek amacıyla Dhaka'da 1967 yılında Nazrul Academy ve 1985'te de Nazrul Institute adıyla iki müessese kurulmuştur.

Eserleri. Nezirüslâm'ın Bengalce olan ve hemen hepsi Kalküta'da yayımlanan çalışmalarının önemlileri şunlardır: **Şiirleri:** *Agni Bina* (yanık kaval, 1922); *Dolan Chanpa* (sarı çiçek, 1923); *Chayanat* (bir müzik makamı, 1923); *Bhangar Gan* (zulmün şarkıları, 1924); *Bisher Banshi* (zehirli flüt, 1924); *Samyabadi* (sosyalist, 1925); *Puver Haoya* (doğu rüzgârı, Barisal 1925); *Sarbahara* (emekçi, 1926); *Phanimanasa* (kaktüs, 1927); *Jinjir* (zincir, 1928); *Chokher Chatak* (susuzluk manzarası, 1929); *Chakrabak* (kuğu, 1929); *Sursaki* (şarkılar, 1932); *Nirchar* (pınar, 1939); *Natun Chand* (yeni ay, Calcutta 1939); *Marubhashkar* (çöldeki güneş, 1951; isyan şiirinin de yer aldığı kitap Mevlüt Ceylan tarafından *Evet Adım İsyan* ismiyle Türkçe'ye çevrilmiştir [İstanbul 2005]). **Hikâye ve Romanları:** *Byathar Dan* (acının armağanı, 1921); *Rikter Bedan* (garibin üzüntüsü, 1926); *Bandhan Hara* (zincirlerden kurtuluş, 1927); *Mrityukshuda* (ölüm orucu, 1930); *Shiuli Mala* (Şiuli çelengi, 1931). **Şarkı Sözleri Kitapları:** *Bulbul* (1928); *Sandhya* (akşam, 1929); *Nazrul Geetika* (şarkılar koleksiyonu, 1930); *Nazrul Swaralipi* (Nezirüslâm'ın şarkılarının metodu, 1931); *Zulfiqar* (1931); *Banageeti* (kır şarkıları, 1931); *Gul Bagicçe* (gül bahçesi, 1933); *Geeti Satadal* (yüz şarkı, 1934). **Oyunları:** *Jhilimili* (pencere kanatları, 1930); *Aleya* (serap, 1931); *Putuler Biye* (kuklanın evlenmesi, 1933); *Madhumala* (hanımeli çelengi, 1960). **Denemeleri:** *Jooga Bani* (çağın mesajı, 1926); *Durdiner Jatri* (garip yolcu, 1926); *Rudra Mangal* (zorla iyilik, 1927); *Dhumketu* (kuyruklu yıldız, 1961). **Tercümeleri:** *Rubaiyyat-ı Hafiz* (1930); *Kavya 'Amm Pâreh* (Kur'an-ı Kerim'den Bengalce'ye yapılan tercüme, 1933); *Rubaiyyat-ı Omer Hayyam* (1958). Nezirüslâm'ın bütün eserleri Abdülkadir tarafından yayımlanmıştır.

(Nazrul Rachanabali, I-VI, Dakka 1966-1984; eserlerin tam listesi için bk. Goswami, Kazi Nazrul Islam: A Profile, s. 26-32).

BİBLİYOGRAFYA :

Mizanur Rahman, *Nazrul Islam*, Dhaka 1966; Gopal Haldar, *Kazi Nazrul Islam*, New Delhi 1973; Basudha Chakravarty, *The Rebel and Other Poems of Kazi Nazrul Islam*, New Delhi 1974; Serajul Islam Chowdhury, *Introducing Nazrul Islam*, Dhaka 1974; a.m.f., *Nazrul Islam: Poet and More*, Dhaka 1994; Karunamaya Goswami, *Aspects of Nazrul Songs*, Dhaka 1990; a.m.f., *Kazi Nazrul Islam: A Profile*, Dhaka 1996; Kabir Chowdhury, *The Morning Shanai: 20 Poems of Kazi Nazrul Islam*, Dhaka 1991; Rezaul Karim Talukdar, *Nazrul, The Gift of the Century*, Dhaka 1994; Mohammad Nurul Huda, *Nazrul: An Evaluation*, Dhaka 1997; Kemal Özcan Davaz, *Atatürk Bangladesh Kazi Nazrul Islam*, Ankara 2000; Tapan Bagchi, *Nazrul Kabitay Shabdalanter*, Dhaka 2000; M. Ali Asgar Khan, "Türk Dostu Pakistan'ın Hürriyet Şairi Nazrul İslâm", *TK*, IX/103 (1971), s. 628-635; Fethi Tevetoğlu, "Türklüğe Hayran Bir Hürriyet Şairi: Nazrûl İslâm", *Hayat Tarih Mecmuası*, VIII/3, İstanbul 1972, s. 7-9; a.m.f., "Türk'e ve Atatürk'e Tutkun Şair: Gazi Nazrûl İslâm", *TTK Belleten*, LIII/207-208 (1989), s. 853-881; "Nazrul İslâm (Kazi)", *Encyclopaedia of Muslim Biography: India, Pakistan, Bangladesh* (ed. N. Kr. Singh), New Delhi 2001, IV, 301-303; Zafarul-İslâm Khân, "Nadr al-Islâm", *ELP* (İng.), VII, 847-849.

RIZA KURTULUŞ

NİAMEY

Nijer Cumhuriyeti'nin başşehri
(bk. NİJER).

NICHOLSON, Reynold Alleyne
(1868-1945)

Tasavvuf tarihi
araştırmalarıyla tanınan
İngiliz şarkiyatçısı.

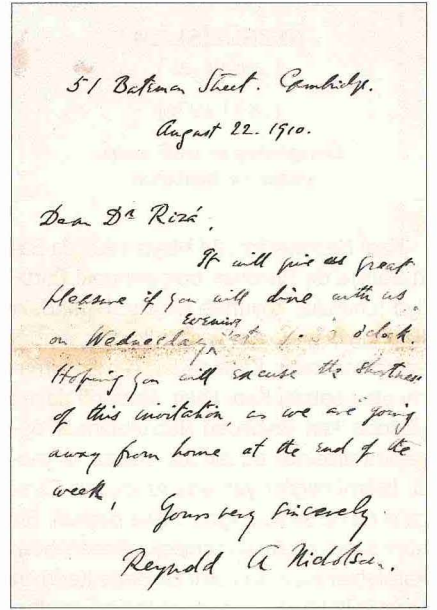
19 Ağustos 1868'de Yorkshire-Keighley'de doğdu. İlk öğrenimini Edinburg'da tamamladı. Aberdeen Üniversitesi'nde başladığı yüksek öğrenimini Cambridge Üniversitesi Trinity College'da sürdürdü. Klasik Batı dilleri alanında üstün başarı gösterdi. 1890'da kolejin klasik etütler sınavlarında birinci oldu. Daha sonra Arapça ve Farsça zengin kitap koleksiyonuna sahip olan dedesi John Nicholson'un etkisiyle Doğu dillerine ilgi duymaya başladı. Bu ilgi, İran edebiyatı uzmanı Edward G. Browne ile tanışmasının ardından daha da arttı. Browne'un yanı sıra Trinity College'da çalışan Edward Fitzgerald ile Saint John College'da görev yapan E. Henry Palmer'den de etkilendi. Bu dönemde Leiden ve Stras-

burg'a gidip Michael Jan de Goeje ve Theodor Nöldeke ile tanıştı.

1893'te Trinity Koleji'nde öğretim üyesi olarak göreve başlayan Nicholson 1901'de Londra Üniversitesi Farsça Kürsüsü'ne tayin edildi. Bir yıl sonra E. G. Browne, Cambridge Üniversitesi Farsça Kürsüsü'nden Arapça Kürsüsü'ne tayin edilince onun yerine geçmek üzere Cambridge'e döndü. 1926 yılına kadar burada görev yapan Nicholson aynı yıl Browne'un ölümünün ardından Arapça Kürsüsü'ne profesör olarak tayin edildi. Browne'dan geriye kalan Arapça ve Farsça bazı yazma eserleri de kütüphanesine ekleyen Nicholson, böylece ailesinden kendisine intikal eden büyük kütüphanesini daha da zenginleştirdi. 1923 yılında British Academy'ye üye seçildi. 1937'de Royal Asiatic Society'nin altın madalyasıyla ödüllendirildi. 1933'te yaş haddinden emekliye ayrıldı. 1939'da sağlığının bozulması, II. Dünya Savaşı'nın başlaması ve Cambridge'in bombalanması üzerine Towyn kasabasına yerleşmek zorunda kaldı. Burada yanına aldığı az sayıdaki kitapla ilmi faaliyetlerini sürdürmeye çalıştı. 1944'te Tahrir Üniversitesi tarafından kendisine fahri doktora unvanı verildi. 27 Ağustos 1945'te Chester'de öldü.

Şarkiyatçıların kitaplarının basımına destek veren E. J. W. Gibb Memorial Trust adlı vakfın kurucu üyelerinden olan Nicholson tasavvufu uzmanlık alanı seçen ilk İngiliz şarkiyatçısıdır. Gençlik yıllarından itibaren tasavvufa ve tasavvuf tarihine derin bir ilgi duyan Nicholson'un bu sahada telif eserleri yanında tercüme ve neşir türü çok sayıda çalışması bulunmaktadır. Onun en önemli eseri Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin *Meşnevî*'sinin tahkikli neşri ve İngilizce'ye tercümesidir. Tasavvufun ilk Arapça klasiği olarak kabul edilen *el-Lüma'ı*, yine tasavvufa dair ilk Farsça eser olan *Keşfü'l-maḥcûb*'u yayımlamış, Muhyiddin İbnü'l-Arabî ve İbnü'l-Fârîz üzerine yaptığı çalışmalarla dikkatleri tasavvufi Arap şiiri üzerine çekmiş, Muhammed İkbal'i de Batı'ya o tanıtmıştır. Arthur John Arberry gibi etrafında yer alan genç şarkiyatçıları malzeme, fikir ve metot açısından desteklemiştir. Öğrencisi Ebû'l-Alâ el-Affî onun sûfî yaratılışlı duygusal bir kişi olduğunu söyler. Farsça ve Arapça tasavvufi metinleri büyük bir başarıyla tercüme etmesinde bu kişilik yapısının önemli payı olduğu söylenebilir.

Eserleri. 1. *The Mystics of Islam* (London 1914). Tasavvufun kökenlerinin irdendiği bir girişten sonra tarikat, işrak ve

Reynold A. Nicholson'un el yazısı ile Rıza Tevfik'e bir mektubu (Abdullah Uçman koleksiyonu)

vecd, mârifet, ilâhî aşk, velîler ve kerametleri, vahdet hali olarak altı bölümden oluşur. Nicholson'un bu eserinde tasavvufun doğuşunu Hristiyanlık, neoplatonizm, gnostisizm ve Budizm gibi İslâm dışı faktörlere bağlamaya çalıştığı görülmektedir. Ancak sonraki yıllarda bu görüşünün değiştirerek tasavvufun doğuşunda İslâm'ın rolünü kabul etmiştir (*ERE*, XII, 10-17). Eser *İslâm Süfîleri* adıyla Türkçe'ye (trc. Mehmet Dağ v.dğt., İstanbul 1978), *eş-Şûfiyye fi'l-İslâm* adıyla Arapça'ya (trc. Nûreddin Şeribe, Kahire 1951) tercüme edilmiştir. 2. *Studies in Islamic Mysticism* (London 1921). Ebû Saîd-i Ebû'l-Hayr'ın hayatına ve tasavvuf anlayışına, Abdülkerîm el-Cîlî'nin insân-ı kâmil görüşüne, İbnü'l-Fârîz'ın kasidelerine ve Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin bazı düşüncelerine dair incelemeleri ihtiva etmektedir. 3. *The Idea of Personality in Sufism* (London 1923). Affî'nin Nicholson'un çalışmalarının en yoğun ve en zor anlaşılana olarak tanımladığı eser üç konferansının metninden oluşur. Müellif bu eserinde hristiyan ilâhiyatındaki ilâhî şahsiyet fikrinin tasavvufta bir karşılığını bulmaya çalışmıştır. Bu bağlamda Hallâc-ı Mansûr, Gazzâlî ve Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'yi inceledikten sonra süfîlerin Hz. Peygamber'e bakışı üzerinde durmuş, bazı süfîlerin Ehl-i sünnet'in peygamber tas-